

СУДОУСТРІЙ, ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

УДК 347.963 - 343.163

Брус І. І.,

*головний науковий співробітник відділу науково-методичного забезпечення
прокурорської діяльності поза сферою кримінальної юстиції
Науково-дослідного інституту
Національної академії прокуратури України*

Максіменцева Н. О.,

*кандидат юридичних наук, докторант,
заступник начальника відділу представництва при виконанні судових рішень
управління представництва інтересів держави в суді
Департаменту підтримання обвинувачення та представництва
інтересів держави в судах Генеральної прокуратури України*

ПРЕДСТАВНИЦТВО ПРОКУРОРОМ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ У ЗЕМЕЛЬНІЙ СФЕРІ

REPRESENTATION BY PROSECUTOR OF THE STATE'S INTERESTS IN THE STATE IN LAND SECTOR

У статті аналізуються основні засади реалізації органами прокуратури функції представництва інтересів держави у сфері земельних відносин на підставі норм новітнього законодавства України та практики його застосування. Розглянуто основні процесуальні проблеми реагування прокурором на порушення земельного законодавства та запропоновані шляхи їх вирішення.

Ключові слова: прокурор, функції прокуратури, представництво інтересів держави в суді, сфера земельних правовідносин.

В статье анализируются основные подходы к реализации органами прокуратуры функции представительства интересов государства в сфере земельных отношений на основании норм новейшего законодательства Украины и практики его применения. Рассмотрены основные процессуальные проблемы реагирования прокурора на нарушения земельного законодательства и предложены пути их оптимизации.

Ключевые слова: прокурор, функции прокуратуры, представительство интересов государства в суде, сфера земельных правоотношений.

The article presents current issues associated with the exercise of the prosecutor's function of the State's interests representation in the area of land relations according to the newest legislation and its practice. The author examines main problems of the prosecution procedure acts application. Today, overcoming the offenses in the land relations area remains a priority for public prosecution bodies.

Key words: prosecutor, prosecutor function, representation of the interests of the state in court, field of the land area.

Земля – головна цінність кожної країни, джерело існування всього людства. І як би не змінювалися сучасні цінності, земля зі століття в століття є основним національним багатством України. Установлення порядку охорони, раціонального використання земель – це прерогатива держави, її уповноважених органів.

Нині захист органами прокуратури інтересів держави у земельній сфері у формі представництва є одним із пріоритетних напрямків діяльності. Більш як третина судових справ, які розглядаються за участю прокурорів, пов'язані із земельними спорами.

Водночас після внесених 02.06.2016 р. змін до Конституції України функції прокуратури у сфері земельних відносин звужились до представництва інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом. Вказані конституційні зміни стали наслідком кардинального переосмислення ролі прокуратури у цій сфері, що призвело до масового скасування норм галузевого права та необхідності вироблення нових механізмів реалізації функції представництва прокурором інтересів держави на означеному напрямі.

Конституційна функція прокуратури щодо представництва прокурором інтересів держави, у тому числі, і у сфері земельних відносин, досліджувалась такими вченими, як В. Бабенко, С. Блажівський, І. Козьяков, М. Косюта, Л. Давиденко, В. Долежан, О. Драган, П. Каркач, О. Кобець, О. Литвак, А. Матвієць, О. Михайленко, Н. Наулік, Г. Серета, В. Сухонос, Я. Толочко та іншими.

Водночас постійне оновлення вітчизняного законодавства у досліджуваній сфері та звуження повноважень прокуратури щодо представництва прокурором інтересів держави у суді з метою їх узгодження з європейськими стандартами дають підстави здійснювати нові наукові розробки з метою ефективного прокурорського представництва.

Метою цього наукового дослідження є висвітлення сучасного стану реалізації прокурором повноважень щодо захисту інтересів держави в суді у земельній сфері.

Згідно зі ст. ст. 13, 14 Конституції України [1] земля є об'єктом права власності українського народу. Від імені українського народу права влас-

ника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією.

Положенням ч. 1 ст. 83, ч. 1 ст. 84, ст. 122 ЗК України, ст. ст. 1, 2, 6, 10 Закону України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» визначено, що земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави, водні ресурси є об'єктами права власності українського народу, а органи державної влади та органи місцевого самоврядування здійснюють права власника від імені народу, в тому числі й тоді, коли приймають рішення щодо розпорядження землями державної чи комунальної власності.

За окремими положеннями Конституції України, Земельного кодексу України до інтересів держави у сфері земельних правовідносин належать раціональне використання й охорона земель як основного національного багатства, гарантування громадянам та юридичним особам права на землю, сприяння розвитку підприємництва, забезпечення екологічної безпеки тощо.

Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону земель» [2], охорона земель – це система правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення для несільськогосподарських потреб, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

Дієвою формою захисту інтересів держави у сфері використання та охорони земель є реалізація органами прокуратури своїх представницьких повноважень у суді.

У чинній редакції Основного Закону України конституційна функція прокуратури щодо представництва інтересів у суді збережена лише щодо захисту державних інтересів у виняткових випадках і в порядку, визначених Законом України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 р. (далі – Закон) [3].

Так, згідно з ч. 3 ст. 23 Закону прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого належать відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу.

У широкому розумінні зазначена норма встановлює межі здійснення прокурором представництва інтересів держави, адже можливість таких дій залежить від того, чи існує взагалі суб'єкт владних повноважень, компетентний здійснювати захист інтересів держави у відповідній сфері, та чи виконує він свої повноваження належним чином. При цьому

прокурор одержує передбачену законом змогу захищати права та інтереси не конкретного державного органу, а дещо абстрактні «інтереси держави», що в широкому сенсі можуть збігатися повністю, частково або не збігатися зовсім з інтересами державних органів, органів місцевого самоврядування і являти собою потребу в здійсненні дій, спрямованих, зокрема, на гарантування державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, а також охорону землі, лісів, водойм як національного багатства, захист права власності українського народу.

З урахуванням наведеного, висловленої Конституційним Судом України в рішенні від 08.04.1999 р. № 3-рп/99 [4] позиції та відповідно до прямого припису ч. 4 ст. 23 Закону поняття «інтереси держави» є оціночним; у кожному конкретному випадку прокурор, який звертається до суду із заявою, має обґрунтувати в суді наявність підстав для представництва інтересів держави, але виключного переліку обставин, які можуть використовуватися, закон не передбачає.

О. Драган, Ю. Турлова та А. Матвієць наголошують на тому, що для представництва інтересів держави в суді у сфері земельних відносин (незалежно від форми, в якій здійснюється представництво) окремі нормативні акти вимагають від прокурора підтвердити через суд наявність підстав для представництва інтересів держави, що полягає в обґрунтуванні прокурором у суді причин порушення або загрози порушення інтересів держави та необхідності їх захисту, у визначенні прокурором органу, уповноваженого державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах, у доведенні перед судом нездійснення або неналежного здійснення відповідним суб'єктом владних повноважень, наданих йому законом. Також Закон України «Про прокуратуру» вимагає від прокурора попередньо, до звернення до суду, повідомити про це суб'єкта владних повноважень, до компетенції якого належать відповідні повноваження [5, с. 163].

Як свідчить практика, незважаючи на законодавчі зміни, прокурори продовжують ефективно відстоювати в суді державні інтереси у земельній сфері.

На думку О. Драган, головним критерієм оцінки ефективності представницької діяльності прокурора є реальне поновлення прав громадян та інтересів держави, територіальних громад, у тому числі фактичне повернення землі у власність держави [6].

Проведене вивчення ефективності застосування прокурорами представницьких повноважень щодо захисту в суді інтересів держави у земельній сфері засвідчило, що прокурорами загалом забезпечений належний захист інтересів держави в суді у цій сфері.

Так, наприклад, упродовж 2017 р. у процесі здійснення представницької діяльності у сфері земельних відносин органами прокуратури зареєстровано 665 кримінальних проваджень [7]. Предметом їх розслідування стали факти незаконного прийняття службовими особами органів місцевих державних адміністрацій та місцевого самоврядування рішень про надання у власність чи користування фізичним

і юридичним особам земельних ділянок із суттєвим порушенням вимог чинного законодавства. Також мали місце: зловживання службовим становищем посадовими особами органів Держгеокадастру, містобудування та архітектури у разі погодження проєктів землеустрою щодо відведення у власність земель; незаконне внесення державним реєстратором прав на нерухоме майно реєстраційної служби недостовірних відомостей до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно щодо цільового призначення земельної ділянки; зловживання службовими особами державних лісогосподарських підприємств службовим становищем у разі надання добровільної відмови від права постійного користування земельними ділянками лісогосподарського призначення, які у подальшому надавались у приватну власність громадян тощо.

Крім того, протягом 2017 р. судами різних інстанцій задоволено 2 209 позовів, пред'явлених органами прокуратури у сфері земельних відносин, на загальну суму 8,35 млрд грн. При цьому реально виконано рішень суду на суму майже 8,1 млрд грн., з них 5,7 млрд грн. за рішеннями суду, постановленими у 2017 р. [7].

Проте під час пред'явлення органами прокуратури позовів у сфері захисту інтересів держави у земельній сфері іноді з різних причин виникають окремі проблеми, що перешкоджають ефективному здійсненню функцій представництва у тій чи іншій сфері.

Серед таких можна виділити виявлення порушень інтересів держави в сфері земельних відносин із метою пред'явлення позовів або вступу у справу, пропущення пресічного строку пред'явлення позовів, підтвердження наявності підстав для представництва, невірне визначення сторін у справі, незалучення осіб як третіх осіб, чії права можуть бути порушені тощо.

Відомості щодо наявності підстав для заступання представницьких повноважень можуть бути отримані з таких джерел: від органів державної влади та місцевого самоврядування і органів державного (нагляду) контролю; матеріалів кримінальних проваджень, справ про адміністративні, у тому числі, корупційні правопорушення; публікацій у засобах масової інформації, у тому числі мережі Інтернет; документів, розміщених у Єдиному державному реєстрі судових рішень, звернень осіб тощо [8].

Крім того, з огляду на особливості предмету земельних правовідносин, доцільно вивчати інформацію Публічної кадастрової карти України, статистичні дані б-зем, дані Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, рішення органів місцевого самоврядування, розпорядчі документи тощо.

Пропуск строку до пред'явлення позовів як одна з проблем може бути пов'язаний із різними причинами. У разі пропуску процесуального строку необхідно клопотати про його поновлення відповідно до вимог ст. 127 ЦПК України (у редакції від 03.10.2017 р.) [9], ст. 119 ГПК України (у редакції від 03.10.2017 р.) [10], ст. 121 КАС України (у редакції від 03.10.2017 р.) [11].

Подаючи такі заяви, прокурори зазвичай наголошують на необхідності обрахування строку позовної давності з моменту отримання ними відомостей про порушення закону [12].

У спорах, в яких прокурор діє як самостійний позивач, коли відсутній уповноважений орган, згідно з п. 4.1 постанови Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики застосування позовної давності у вирішенні господарських спорів» від 29.05.2013 р. № 10, позовна давність обчислюється від дня, коли про порушення або про особу, яка його допустила, довідався або мав довідатися відповідний прокурор [13].

Водночас поважність причин пропуску є поняттям оціночним, і за відсутності визначеного законом їх чіткого переліку визнання підстав для захисту порушеного права поважними належить до компетенції суду, який безпосередньо розглядає спір. Тому практика застосування судами позовної давності є досить неоднорідною і вирішується судами в кожному конкретному випадку з урахуванням фактичних обставин кожної справи. Проте Верховним Судом України та новоствореним Верховним Судом і касаційними судами у його складі з цих питань висловлені правові висновки, що мають бути враховані судами під час прийняття рішень (п. 4 ст. 263 ЦПК України, п. 5 ст. 242 КАС України та п. 4 ст. 236 ГПК України), а отже, й органами прокуратури при пред'явленні позовів.

Верховний суд України в постанові від 16.11.2016 р. у справі № 6-2469цс16 [14], посилаючись на практику Європейського суду з прав людини, зробив правовий висновок, що позовна давність є законним правом правопорушника уникнути переслідування або притягнення до суду після закінчення певного періоду після скоєння правопорушення. Порівняльний аналіз термінів «довідався» та «міг довідатися», що містяться в ст. 261 ЦК України, дає підстави для висновку про презумпцію можливості та обов'язку особи знати про стан своїх майнових прав, а тому доведення факту, через який позивач не знав про порушення свого цивільного права і саме з цієї причини не звернувся за його захистом до суду, замало. Позивач має також довести той факт, що він не міг дізнатися про порушення свого цивільного права, що також впливає із загального правила, встановленого ст. 81 ЦПК України, про обов'язковість доведення стороною спору тих обставин, на котрі вона посилається як на підставу своїх вимог та заперечень.

Своєю чергою, Верховним Судом у постанові від 30.05.2018 р. у справі № 469/1393/16 ц [15] зроблений висновок, що з огляду на визначену законодавством заборону органам місцевого самоврядування та виконавчій владі передавати в приватну власність землі водного фонду відповідачі не мали перешкод у доступі до законодавства й з огляду на зовнішні, об'єктивні, явні і видимі природні ознаки спірних земельних ділянок, проявивши розумну обачність, могли і мали знати про те, що ділянки перебувають у межах прибережної захисної смуги, а тому вибули з володіння держави з порушенням вимог закону,

що ставить їх, відповідачів, добросовісність під час набуття земельних ділянок у власність під обґрунтований сумнів. Така позиція суду узгоджується з висновками Європейського суду з прав людини у справі «Депаль проти Франції» від 29 березня 2010 р. (заява № 34044/02) [16], де встановлено: «Політика облаштування території та охорони навколишнього середовища, де переважаюче значення має загальний інтерес, надає державі ширшу свободу розсуду, ніж це має місце при регулюванні виключно цивільних прав».

Тобто підстави застосування строків позовної мають узгоджуватись із межами втручання держави у разі порушення суспільного інтересу щодо незаконного відчуження земель водного фонду.

Наступним питанням, що має вирішити прокурор при пред'явленні позовів, є підтвердження наявності підстав для представництва.

Так, наявність підстав для представництва прокурором інтересів держави тепер має обґрунтовуватись ним у суді.

Готуючи позов, прокурор самостійно визначає, у чому полягає порушення інтересів держави, обґрунтовує необхідність їх захисту, а також зазначає орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах. У разі відсутності такого органу або повноважень у нього щодо звернення до суду прокурор зазначає про це в позові та набуває статусу позивача (ст. 56 ЦПК України, ч. 3 ст. 53 ГПК України, ст. 53 КАС України).

З цього приводу цікавим є правовий висновок Верховного Суду, зроблений у постанові від 23.05.2018 р. у справі № 469/1291/16-ц [17], що «суспільним», «публічним» інтересом звернення прокурора до суду з вимогою витребування спірних земельних ділянок із володіння фізичної є задоволення суспільної потреби у відновленні законності при вирішенні суспільно важливого та соціально значущого питання – безоплатної передачі у власність громадянам земель водного фонду, а також захисту суспільних інтересів загалом, права власності на землю українського народу. «Суспільний», «публічний» інтерес полягає у відновленні правового порядку в частині визначення меж компетенції органів державної влади, відновленні становища, яке існувало до порушення права власності українського народу на землю, захист такого права шляхом повернення в державну власність землі, що незаконно вибула з такої власності. Такий висновок зроблений відповідно до практики ЄСПЛ (справи «Спорронг і Льоннорт проти Швеції», «Булвес АД проти Болгарії») [18], де судом встановлено: в питаннях оцінки «пропорційності» ЄСПЛ, як і в питаннях наявності «суспільного», «публічного» інтересу він також визнає за державою широку «сферу розсуду», за виключенням випадків, коли такий «розсуд» не має розумних підстав.

Таким чином, можна говорити про підтвердження судом наявності підстав для представництва, насамперед, у разі незаконного привласнення об'єктів права власності українського народу.

Проте, як було зазначено вище, виявити наявні порушення чинного земельного законодавства досить складно.

Ст. 23 Закону зазначено, що виключно з метою встановлення підстав для представництва інтересів держави в суді у випадках, якщо захист не здійснюється або неналежним чином здійснюється суб'єктом владних повноважень, до компетенції якого належать відповідні повноваження, прокурор має право отримувати інформацію, яка на законних підставах належить цьому суб'єкту, витребувати та отримувати від нього матеріали та їх копії. Однак такі дії не завжди ефективні.

На розгляді Верховної Ради України перебуває проект закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» в частині забезпечення реалізації функцій прокуратури) від 23 вересня 2016 р. № 5177-1 [19], який передбачає чітке визначення прав прокурора під час здійснення представництва.

Відповідальність за невиконання посадовою особою законних вимог прокурора передбачено ч. 1 ст. 185-8 КпАП у вигляді накладення штрафу. При цьому об'єктивна сторона цього правопорушення у статті не конкретизована з розрахунку на розширене тлумачення, хоча у разі часткового (надання вибіркового матеріалів) або неналежного виконання (надання матеріалів, які не відповідають дійсності) вимог прокурора особа може уникнути відповідальності, а, значить, закон нині не передбачає дієвого механізму захисту діяльності з представництва інтересів держави.

Проте нерідко органи державної влади чи місцевого самоврядування, намагаючись уникнути відповідальності за допущені порушення закону при розпорядженні землями, всіляко приховують інформацію про свої незаконні рішення. На практиці це призводить до того, що прокурори не завжди своєчасно виявляють вказані правопорушення, що є причиною пропуску строків давності та унеможливає подальший судовий захист порушених інтересів держави. Неналежне виконання вимог прокурора надання йому тих або інших матеріалів чи їх копій має тягти за собою відповідальність, аналогічну шкоді, яка завдається інтересам держави.

Цілком очевидно, що у таких випадках доцільно ініціювати притягнення винних посадових осіб органу, уповноваженого державою на здійснення функцій, до кримінальної відповідальності за службову недбалість, тобто за невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб (ст. 367 КК України). При цьому у процесі судового розгляду доречно вирішувати питання про те, чи були дії службових осіб органів місцевого самоврядування чи інших службових осіб умисними, чи були вчинені з огляду на некомпетентність.

тентність. Так, наприклад, Верховним Судом України у постанові від 27.09.2017 р. № 6-935цс17 досліджено обставини відчуження земельних ділянок, які використовуються з метою забезпечення діяльності Національної академії наук України, державних галузевих академій наук, без згоди Президії Національної академії наук України та президії галузевих академій наук відповідно до Земельного Кодексу України. В результаті такого дослідження були зроблені висновки про незаконність цього відчуження [20]. Зазначений висновок сам по собі має бути предметом реагування.

У разі неправильного визначення прокурором сторін, тобто органу, уповноваженого державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах, у тому числі у земельних правовідносинах, суд може до закінчення підготовчого провадження замінити сторону, за клопотанням позивача змінює відповідача на належного (п. 2 ст. 48 ГПК України т п. 2 ст. 51 ЦПК України), якщо це не тягне зміни підсудності розгляду справи (п. 1 КАС України).

Таким чином, дослідивши стан захисту прокурором державних інтересів у земельній сфері, можна говорити про наявність значної кількості проблем-

них питань, які виникають у діяльності органів прокуратури в зазначеній сфері.

З метою підвищення ефективності здійснення прокурором функції представництва доцільно буде внести зміни до профільного закону, особливо щодо узгодження його з Конституцією України у зв'язку із внесенням змін щодо правосуддя та передбачити чітке коло прав прокурора у цій сфері та відповідальність посадових осіб суб'єктів владних повноважень за невиконання законних вимог прокурора про надання інформації, матеріалів, їх копій та які, відповідно, вистребуються прокурором виключно з метою встановлення наявності підстав для представництва в суді державних інтересів.

З огляду на проаналізовані вище зміни у законодавстві, кількість таких питань зростає, що зумовлює гостру необхідність створення єдиного та ефективного механізму забезпечення прокурорського представництва у земельній сфері. Від їх вирішення залежить, насамперед, змога органів прокуратури ефективно здійснювати протидію порушенням в означеній сфері та ініціювати питання притягнення до відповідальності осіб, які допустили такі порушення під час здійснення своїх повноважень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про охорону земель: Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 39. Ст. 349.
3. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>.
4. Рішення Конституційного Суду України від 8 квітня 1999 р. № 3-рп/99. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-99>.
5. Представництво прокурором у суді законних інтересів держави: наук.-практ. посіб. / О.В. Драган, Ю.А. Турлова, О.А. Казак та ін. К.: Національна академія прокуратури України, 2016. 262 с.
6. Драган О.В. Реалізація прокурором прав учасника виконавчого провадження при виконанні судових рішень з питань земельних відносин. Вісник прокуратури. 2016. № 6. С. 55.
7. Статистична інформація про роботу органів прокуратури за 2017 р. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113275&libid=100820.
8. Про організацію роботи органів прокуратури щодо представництва інтересів громадянина або держави в суді та їх захист при виконанні судових рішень: Наказ Генеральної прокуратури України № 6гн від 28.05.2015 р. (п. 3). URL: https://www.gp.gov.ua/ua/gl.html?_m=publications&_t=rec&id=94102.
9. Цивільний процесуальний кодекс України (в редакції від 03.10.2017 р.). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
10. Господарський процесуальний кодекс України (в редакції від 03.10.2017 р.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
11. Кодекс адміністративного судочинства України (в редакції від 03.10.2017 р.). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
12. Драган О.В. Застосування органами прокуратури положень законодавства про позовну діяльність. Вісник академії прокуратури. 2017. № 9. С. 15.
13. Про деякі питання практики застосування позовної давності у вирішенні господарських спорів: Постанова Пленуму Вищого господарського суду України від 29.05.2013 р. № 10. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0010600-13>.
14. Постанова Верховного Суду України від 16 листопада 2016 р. у справі № 6-2469цс16. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/FC9F1784A632262DC22580740050291F](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/FC9F1784A632262DC22580740050291F).
15. Постанова Верховного Суду від 30.05.2018 р. у справі № 469/1393/16-ц. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74475898>.
16. Рішення у справі «Трегубенко проти України» від 02.11.2004 р. (заява № 61333/00). URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/980_355.
17. Постанова Верховного Суду від 23.05.2018 р. у справі № 469/1291/16-ц. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74505912>.
18. Рішення у справі «Спорронг і Льоннрот проти Швеції» від 23.09.1982 р. (заява № 7151/75). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_098; Рішення у справі «Булвес» АД проти Болгарії» від 22.01.2009 р. (заява № 3 3991/03). URL: <http://www.krapka.org.ua>.
19. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» (в частині забезпечення реалізації функцій прокуратури). URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60096.
20. Постанова Верховного Суду України від 27.09.2017 р. № 6-935цс17. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/7C25FA92AEE4F147C22581DF00418252/](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/7C25FA92AEE4F147C22581DF00418252/).